

ЛІТЕРАТУРА

1. *Юва В. Ю.* Інноваційні методи виховання : навч.-метод. посіб. / В. Ю. Юва, Л. В. Красномоєць. — Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2006. — 192 с.
2. *Карпенчук С. Г.* Теорія і методика виховання : навч. посіб. / С. Г. Карпенчук. — 2-ге вид., допов. і перероб. — К. : Вища школа, 2005. — 343 с.
3. *Подласый И. Г.* Педагогика: 100 вопросов — 100 ответов : учеб. пособ. для ВУЗов / И. Г. Подласый. — М. : ВЛАДОС — Пресс, 2004. — 365 с.
4. *Jourdain C.* L'enseignement des valeurs à l'école / Christine Jourdain. — Paris : l'Harmattan, 2004. — 264 p.
5. *Morandi F.* Modèles et méthodes en pédagogie / Franc Morandi. — Paris : Nathan, 2005. — 127 p.
6. Dictionnaire de l'éducation / publié sous la direction d'Agnès van Zanten. — Paris: PUF, 2008. — 1 vol. — 705 p.
7. *Jourdain C.* L'éducation et la morale à l'école : convictions éthiques : thèse doct.: science éducation / Jourdain Christine. — Bordeaux 2, 2002. — 252 p.
8. Education artistique et culturelle à l'école en Europe [Електронний ресурс] : Agence exécutive "Education, audiovisuel et culture". — Режим доступу: <http://www.eurydice.org>. — Назва з екрану.

УДК 373.5+377(493)

Н. Мукан,

доцент Національного університету «Львівська Політехніка»,
кандидат педагогічних наук;

Ю. Закаулова,

викладач англійської мови Національного університету «Львівська Політехніка»

ХАРАКТЕРИСТИКА СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ СПІЛЬНОТІ БЕЛЬГІЇ

У статті досліджено особливості функціонування середньої та початкової професійної освіти у німецькомовній спільноті Бельгії. Визначено атрибути навчальних програм, рівні системи середньої освіти та напрями підготовки учнів, характеристики діяльності навчальних закладів професійної освіти та підготовки.

Ключові слова: середня освіта, початкова професійна освіта, німецькомовна спільнота, Бельгія.

Нині, на початку XXI ст., європейські держави мають розвинену систему освіти, основним завданням якої є виховання високоморальної особистості, яка з повагою ставиться до соціальної, культурної, релігійної та національної полікультурності, усвідомлює себе активним громадянином власної держави, характеризується якісною професійною підготовкою, що складає високий рівень конкуренції на міжнародному ринку праці.

Європейське освітнє середовище переживає динамічні зміни, що ведуть до оптимізації національних освітніх систем і пошуку шляхів їх удосконалення. Функціонування та стан системи обов'язкової шкільної та початкової професійної освіти країни безпосередньо вказують на її готовність вийти на якісно новий щабель розвитку, який передбачає тісну співпрацю між країнами Євросоюзу в освітній, соціальній, фінансовій, політичній сферах, і, відповідно, зумовлює наявність висококваліфікованих кадрів, здатних узяти на себе відповідальність за майбутнє нації.

Українські науковці вивчають різні аспекти середньої, початкової та неперервної професійної освіти у зарубіжних країнах і в Україні: професійна освіта [1–4] (А. Василюк, В. Веселова, І. Ветрова, Г. Воронка, Р. Гуревич), професійно-педагогічна підготовка вчителя (О. Гаврилюк, М. Красовицький, В. Новікова, Л. Пуховська), неперервна професійна освіта [1] (В. Андрущенко, Т. Десятов, А. Добридень, Т. Кошманова, О. Кузнєцова, Н. Ничкало), стратегії формування професіоналізму (В. Биков, І. Гушлевська, І. Мартиненко, С. Сисоєва), педагогіка вищої школи (В. Коновалова, Л. Ляшенко, А. Парінов, А. Сбруєва), філософія освіти (Р. Войтович, І. Зязюн, В. Кремень, М. Конох, Л. Рижак), освіта дорослих (Б. Клименко, С. Коваленко, О. Локшина, С. Синенько, М. Степко, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, В. Шарко).

Однак комплексного аналізу системи середньої та початкової професійної освіти Бельгії ще не було здійснено. **Метою** нашого дослідження є вивчення та аналіз особливостей функціонування систем середньої та початкової профе-

сійної освіти у німецькомовній спільноті Бельгії задля виявлення позитивного досвіду та його використання у процесі інтеграції української освіти у європейський освітній простір.

Авторами визначені такі **завдання**: виявити особливості розвитку систем середньої та початкової професійної освіти німецькомовної спільноти Бельгії, проаналізувати переваги та недоліки в її організації з метою удосконалення системи освіти України.

Основною характеристикою середньої освіти німецькомовної спільноти у межах базової освіти є її поділ на оглядовий, орієнтаційний та визначальний рівні [6, 7], відповідно, з 7 по 12 клас по 2 роки кожен, а також додатковий 13 клас для здобуття середньої професійної (фахової) освіти (рис. 1). Для того, щоб розпочати середню освіту, учень має представити Сертифікат про завершену початкову освіту, що дає йому змогу перейти у 1st A-Class середньої школи. Діти, що не мають відповідного сертифікату, навчаються в адаптаційному класі — 1st B-Class. Рівень «А» свідчить про успішне опанування учнем змісту навчальних програм та здобуття відповідного рівня підготовки у початковій школі, що дає змогу розпочати навчання у середній школі. Рівень «В» передбачає повторення та закріплення пройденого матеріалу, який з певних причин не був засвоєний учнем і потребує уточнення.

Класи формують за віковими групами, рідше — за предметним спрямуванням. Перші два роки навчання на оглядовому рівні передбачають 32—34 заняття на тиждень та вивчення таких загальноосвітніх навчальних дисциплін, як: німецька мова, математика, природничі науки (фізика, біологія), гуманітарні науки (історія, географія), французька мова, фізичне виховання, релігієзнавство та етика. Разом з цим середня школа пропонує низку навчальних дисциплін за вибором учнів: латинська мова, інформатика, мистецтвознавство, а також заняття в театральному, технічному та спортивному гуртках. Починаючи з 2001/2002 навчального року, виділяється 8 додаткових занять на проведення спільних та індивідуальних проєктів за вищезгаданими напрямками.

Навчання в адаптаційному класі має на меті вдосконалення уже сформованих та розвинених навичок і вмінь з письма, читання, зв'язного мовлення, арифметики, вміння працювати у колективі тощо. Окрім загальноосвітніх дисциплін, значна кількість годин виділяється на проведення індивідуальних занять з учнями, консультацій, освоєння методів ефективного навчання.

На орієнтаційному та визначальному рівнях система початкової професійної освіти у німець-

комовній спільноті поділяється на загальну, технічну та професійну освіту, які, своєю чергою, діляться на перехідний та кваліфікаційний напрями. Перший має на меті ознайомити учня із загальноосвітніми дисциплінами, кінцевим завданням напрямку є підготовка до вступу у вищий навчальний заклад з урахуванням професійно-технічної орієнтації. Другий напрям пропонує декілька технічних навчальних дисциплін за вибором, а також низку дисциплін професійного спрямування з метою підготовки кваліфікованих кадрів безпосередньо до ринку праці, не відкидаючи можливості вступу до вищого навчального закладу. Якісно 2-й і 3-й рівні у межах середньої освіти є еквівалентними професійно-технічній освіті в Україні, яка здійснюється в умовах професійно-технічних училищ та коледжів.

Навчальна програма перехідного напрямку (9—12 клас) пропонує такі дисципліни, як: релігієзнавство, етика, німецька та французька мови, математика, історія, географія, природничі науки та спорт. За бажанням учня з кожного з предметів проводять факультативи, окрім цього, пропонують низку навчальних дисциплін за вибором: англійська, фламандська та латинська мови, економіка, соціологія, технічні науки, електроніка, біохімія тощо.

Навчальна програма кваліфікаційного напрямку (безпосередня підготовка до ринку праці) укладена з розрахунку на те, що прерогативою у навчанні стає обраний фах, отже, значна увага приділяється професійній підготовці, яка проходить у секціях: сільське господарство, промисловість (електромеханіка, електроніка); будівництво (деревообробна промисловість, малярство); готельний бізнес, текстильна промисловість, мистецтвознавство, економіка (бухгалтерія, програмне забезпечення для адміністрування та ведення документації); соціальні послуги (перукарська справа, соціальні послуги — няня, консультант у справах родини).

Після завершення перших двох років навчання у середній школі учень отримує Сертифікат про незавершену середню освіту (Lower Secondary Education Final Certificate). Успішне завершення навчання на рівні загальної та технічної освіти дає змогу отримати Сертифікат про завершену середню освіту (Upper Secondary Education Final Certificate). Успішне складання дисциплін фахового рівня дає змогу одержати Сертифікат про кваліфікацію (Study Certificate and Qualification Certificate).

Загальна та фахова середня освіта у період після обов'язкової освіти є фактично 13 класом, або додатковим роком професійного навчання,

після завершення якого учень отримує Сертифікат про кваліфікацію і можливість навчатися у вищому навчальному закладі.

Так, наприклад, навчання для отримання кваліфікації медсестри (Brevet in Nurse Care), яка є елементом додаткової фахової середньої освіти, фактично доступне тим учням, які одержали сертифікат про завершену вищу середню освіту (Upper Secondary Education Final Certificate) та мають вік не менше 18 років.

Педагогічна мета фахової середньої освіти полягає у забезпеченні відповідного рівня теоретичного навчання та практичної підготовки для майбутніх спеціалістів, пропонуючи найкращі можливості для подальшої професійної кар'єри. Курс навчання можна пройти на кафедрі охорони здоров'я та підготовки медсестер у вищому навчальному закладі – професійній незалежній школі (нім. *Autonome Hochschule*).

Навчальна програма курсу, що триває 3 роки, передбачає 2240 практичних занять в медичній установі, а також теоретичний і практичний курси обсягом 2080 занять, що пропонують такі дисципліни, як: охорона здоров'я, фундаментальні науки, соціальні науки та підготовка медсестер [5, 6].

Початкова професійна освіта (неповний шкільний навчальний день) доступна для молоді 15–16 років у німецькомовній спільноті Бельгії, згідно із Законом про обов'язкове відвідування базової середньої школи. Якщо молода людина не бажає продовжувати здобувати освіту в середній школі, навчаючись повний навчальний день, вона може здобувати початкову професійну освіту (неповний навчальний день) до віку 18 років. На цьому рівні розрізняють 2 типи освіти: професійна освіта та підготовка (неповний навчальний день) у шкільному центрі (Part-time Education and Training in a school center) та подвійне навчання (Dual training) [6]: фахова підготовка у спеціалізованому навчальному центрі та на підприємстві.

Зазвичай шкільні центри професійної освіти та підготовки функціонують невіддільно від середньої школи, пропонують ідентичні навчальні програми та професійну підготовку й навчання за місцем працевлаштування на підприємстві. Вивчення теоретичного та проходження практичного курсів відбувається у контексті навчальних проектів, а також підчас практики безпосередньо на підприємстві.

У німецькомовній спільноті функціонують два шкільних центри професійної освіти та підготовки, які прикріплені до середньої школи: це Інститут Роберта Шумана та Технічний інститут.

Окреме місце у системі професійної освіти та підготовки посідає фахове навчання у секторі малого та середнього бізнесу (small and middle-sized enterprises), яке представляє подвійне навчання як одну із форм обов'язкового навчання з неповною зайнятістю. Цей тип навчальної діяльності започатковано завдяки закладу початкової професійної та продовженої освіти у секторі малого й середнього бізнесу під керівництвом представників середнього класу (Institution for initial and continuing training in the middle class and SME-sector). Метою цього типу освіти є навчання у реальному середовищі з перспективою навчання у вищому навчальному закладі та здобуттям кваліфікації підприємця у галузі малого та середнього бізнесу. Фахова підготовка проходить як у навчальному центрі, так і на підприємстві. Навчальні контракти можна укласти у сфері торгівлі, на промислових підприємствах, у секторі послуг чи ремесел. Тривалість курсу навчання (від 1 до 3 років) визначає міністр освіти німецькомовної спільноти, керуючись рівнем підготовки та отриманої учнем кваліфікації.

Після закінчення курсу навчання центри професійної освіти та підготовки (неповний навчальний день) видають сертифікат про відвідування центру (attendance certificate) та сертифікат про отриману кваліфікацію (certificate attesting the acquired qualification). Центри початкової професійної та продовженої освіти у секторі малого та середнього бізнесу видають своїм випускникам Сертифікат про фахову підготовку (Apprenticeship Final Certificate), який дає змогу офіційно працювати за спеціальністю та одержати згодом після додаткового навчання та екзамену Сертифікат магістра ремесел (Master Craftsman Certificate), який надає право займатися підприємництвом.

Щодо *вищої професійної освіти* у межах німецькомовної спільноти, то цей сектор не набув належного розвитку, особливо через брак престижних університетів на її теренах. Саме тому молодь, яка має на меті здобути не тільки практичні професійні навички, а й поглибити теоретичні знання з обраної спеціальності, здійснюють індивідуальне наукове дослідження в обраній галузі, навчається у вищих навчальних закладах Фландрії та Валлонії.

У 2005 р. на теренах німецькомовної спільноти почала функціонувати вища професійна школа – вищий навчальний заклад, який якісно прирівнюється до інституту в Україні – вищого навчального закладу III-го рівня акредитації. Щодо особливостей функціонування цього навчального закладу, необхідно зазначити, що

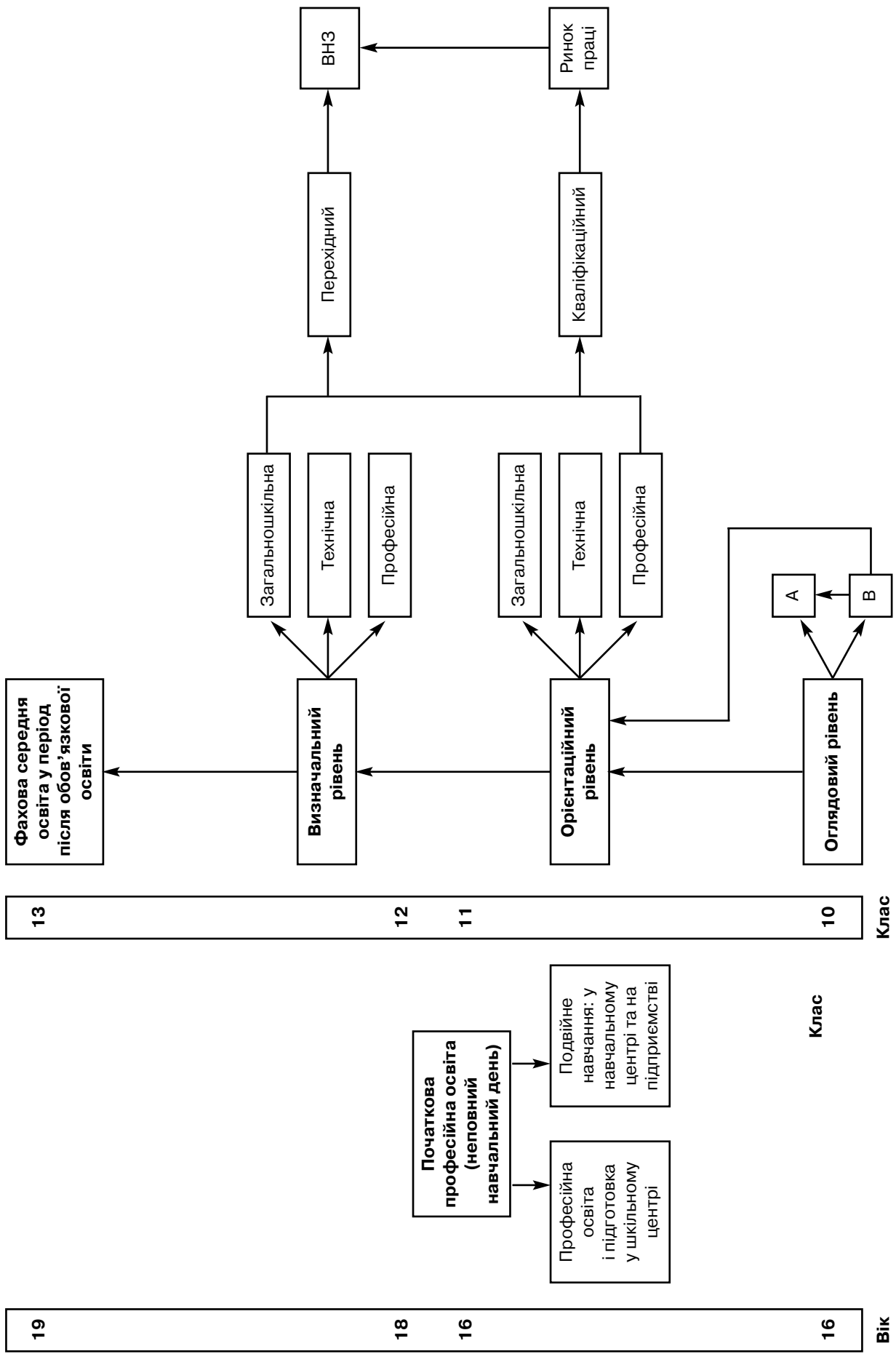

Рис. 1. Структура середньої та початкової професійної освіти німецькомовної спільноти Бельгії

структура освітньо-кваліфікаційних рівнів Бакалавр — Магістр — Доктор втілена лише частково. Курс навчання для здобуття рівня бакалавра пропонують дві кафедри: кафедра педагогіки, яка представляє 2 початкові програми для отримання кваліфікацій вихователя та вчителя початкової школи, і кафедра охорони здоров'я, яка проводить навчання для отримання кваліфікації медсестри. Курс навчання триває 3 роки й охоплює теоретичну та практичну компоненти, остання передбачає проходження практики, відповідно, у школі чи лікарні.

Отже, як свідчить проведене дослідження системи професійної освіти та підготовки фахівців німецькомовної спільноти Бельгії, основними її характеристиками є багаторівневий підхід до організації середньої професійної освіти та підготовки фахівців, яка розпочинається у базовій школі, а також наявність спеціалізованих закла-

дів фахової середньої освіти та професійної підготовки, які пропонують належний рівень фахового навчання майбутніх спеціалістів, залучаючи їх до безпосередньої професійної діяльності на підприємствах.

Багатогранність та різноплановість освітньої системи, наявність міцної культурно-освітньої бази, свобода вибору навчального напрямку, який гарантує високий рівень підготовки, освоєння відповідної кваліфікації та гідного робочого місця — все це є передумовою подальшого успішного розвитку професійної освіти німецькомовної спільноти й країни в цілому. Центром навчального процесу є особистість як соціокультурне явище, а педагогічна мета системи професійної освіти полягає у підготовці всебічно розвиненої особистості, кваліфікованого фахівця, який складе гідну конкуренцію на європейському ринку праці.

В статье исследованы особенности функционирования среднего и начального профессионального образования в немецкоязычном сообществе Бельгии. Определены атрибуты учебных программ, уровни системы среднего образования и направления подготовки учеников, характеристики деятельности учебных заведений профессионального образования и подготовки.

The article studies the peculiarities of secondary and initial vocational education functioning in the German-speaking community of Belgium. It is determined the attributes of educational curriculum, levels of secondary education system and trends of students' training, characteristics of professional education and training institutions activity.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Кряжев П.* Тенденції реформування вищої освіти в країнах Західної Європи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 / Кряжев П. ; Інститут вищої освіти АПН України. — К., 2008. — 20 с.
2. *Лавриченко Н.* Педагогічні основи соціалізації учнівської молоді в країнах Західної Європи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01 / Н. Лавриченко ; Інститут педагогіки АПН України. — К., 2006. — 39 с.
3. *Малицька І.* Процес реформування в галузі обов'язкової освіти в країнах Європи / І. Малицька // Рідна школа. — 2002. — № 12 (875). — С. 73—76.
4. *Поберезька Г. Г.* Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 / Поберезька Ганна Георгіївна ; АПН України ; Інститут вищої освіти. — К., 2005. — 22 с.
5. *Education in Europe: the main features* : навч. посіб. / за ред. М. П. Лещенко. — Львів : Видавництво «Бескид-Біт», 2008. — 241 с.
6. *Structures of education, vocational training and adult education systems in Europe.* EURIDICE/CEDEFOP/ETF; Belgium German-speaking community, 2007. — 40 p.
7. www.euridice.org.